

GÌN GIỮ VÀ PHÁT HUY VĂN HÓA GIA ĐÌNH VIỆT NAM TRONG THẾ GIỚI HỘI NHẬP

Hà Thị Bích Huyền
Trường Cán bộ quản lý văn hóa, thể thao và du lịch.
Email: hbhuyen1610@gmail.com.

Tóm tắt: Gia đình là một bộ phận của kiến trúc xã hội, có những nét đặc thù riêng. Trải qua nhiều thế hệ, gia đình được hình thành và phát triển với những giá trị văn hóa tốt đẹp, có chuẩn mực, góp phần tạo nên những yếu tố nền tảng mang bản sắc văn hóa của dân tộc. Gia đình chính là tế bào, là cái nôi nuôi dưỡng con người, là môi trường quan trọng hình thành và giáo dục nhân cách. Văn hóa gia đình đóng vai trò quyết định trong việc giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa truyền thống. Quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá, đô thị hoá và xu thế hội nhập toàn cầu đã tạo ra nhiều cơ hội và điều kiện để gia đình phát triển; Đồng thời, cũng đặt gia đình và văn hóa gia đình trước những biến đổi và không ít khó khăn thách thức. Do đó, gìn giữ và phát huy văn hóa gia đình phát triển bền vững là vấn đề quan trọng trong xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh ở cơ sở.

Từ khóa: Gìn giữ, Phát huy, Văn hóa gia đình, Thế giới hội nhập

PRESERVING AND PROMOTING VIETNAMESE FAMILY CULTURE IN THE INTEGRATION ERA

Ha Thi Bich Tuyen
Institute of management for culture, sports and tourism
Email: hbhuyen1610@gmail.com

Abstract: The family is a fundamental component of social structure, possessing distinct characteristics. Over generations, families have been formed and developed, embodying positive cultural values and norms that contribute to the foundational elements of national cultural identity. The family serves as the basic unit of society, nurturing individuals and providing a crucial environment for character formation and education. Family culture plays a decisive role in preserving and promoting traditional cultural identity. The processes of industrialization, modernization, urbanization, and global integration have created numerous opportunities and favorable conditions for family development. However, they have also introduced significant changes, presenting challenges and difficulties for families and family culture. Therefore, preserving and promoting family culture in a sustainable manner is a critical issue in building a healthy cultural environment at the grassroots level.

Keywords: Preservation, Promotion, Family Culture, Integration Era

Nhận bài: 30/12/2024

Phản biện: 23/01/2025

Duyệt đăng: 11/02/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Quan triết tư tưởng chỉ đạo của chủ tịch Hồ Chí Minh, Đảng Cộng sản Việt Nam từ khi ra đời đã luôn coi trọng vị trí gia đình, xem gia đình là vai trò quyết định đến sự tồn tại của Quốc gia. Văn kiện Đại hội VII nhấn mạnh: “*Gia đình là tế bào của xã hội, là cái nôi thân yêu nuôi dưỡng cả đời người, là môi trường quan trọng giáo dục nếp sống và hình thành nhân cách*”. Ngày 28/6/2000, Ban Bí thư Trung ương Đảng ban hành Chỉ thị số 55-CT/TW về tăng cường sự lãnh đạo của các cấp ủy Đảng cơ sở đối với công tác bảo vệ, chăm sóc và giáo dục trẻ em. Đồng thời, xác định tầm quan trọng của gia đình đối sự phát triển đất nước trong giai đoạn cách mạng mới, tôn vinh những giá trị truyền thống tốt đẹp gia đình Việt Nam. Ngày 04/5/2001, Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 72/2001/QĐ-TTg, chọn ngày 28/6 hàng năm là ngày Gia đình Việt Nam, nhằm đề cao trách nhiệm lãnh đạo của các ngành, các cấp,

các đoàn thể và tổ chức xã hội đến việc xây dựng gia đình no ấm, bình đẳng, tiến bộ và hạnh phúc. Ngày Gia đình Việt Nam là dấu ấn quan trọng, là mốc thời gian hàng năm để những con người đất Việt hướng về cội nguồn, về người thân, nuôi dưỡng những tình cảm tốt đẹp, những giá trị truyền thống văn hoá cao quý.

Văn kiện Đại hội VI của Đảng khẳng định: “*Gia đình là tế bào của xã hội, có vai trò rất quan trọng trong sự nghiệp xây dựng chế độ mới, nền kinh tế mới, con người mới. Đảng, Nhà nước và các đoàn thể quần chúng cần đề ra phương hướng, chính sách và có biện pháp tổ chức thực hiện về xây dựng gia đình văn hóa mới, bảo đảm hạnh phúc gia đình. Nâng cao trình độ tự giác xây dựng những quan hệ tình cảm, đạo đức trong từng gia đình, bảo đảm sinh đẻ có kế hoạch và nuôi dạy con ngoan, tổ chức tốt cuộc sống vật chất, văn hóa của gia đình*”.

Văn hóa gia đình là một hệ thống giá trị văn hóa được tích hợp từ các giá trị văn hóa truyền thống và hiện đại của một dân tộc, thể hiện nhận thức, thái độ, hành vi của các thành viên trong việc thực hiện các chức năng của gia đình và ứng xử trong các mối quan hệ cá nhân – gia đình – xã hội nhằm xây dựng gia đình no ấm, bình đẳng, tiến bộ và hạnh phúc. Gia đình truyền thống Việt Nam xưa chú trọng xây dựng gia đạo, gia phong và gia lễ trong đó gia đạo là sức mạnh của gia đình. Gia đạo là đạo đức của gia đình như đạo hiếu, đạo ông bà, đạo cha con, đạo vợ chồng, đạo anh em, đạo hiếu là hiếu nghĩa của con cháu đối với ông bà, cha mẹ. Gia lễ là phép ứng xử của con người theo một nguyên tắc có tôn ti trật tự theo lễ tiết, đặc biệt là việc thờ cúng tổ tiên, đáp ứng nhu cầu đời sống tâm linh. Văn hóa gia đình là nền tảng cho văn hóa xã hội, văn hóa gia đình giàu tính nhân văn, nhân bản, đề cao giá trị đạo đức, xây dựng nếp sống văn hóa trật tự, kỷ cương, tâm hồn cho con người trong từng tế bào của xã hội. Bởi vậy, gia đình tốt là bảo đảm cho dân giàu, nước mạnh, xã hội văn minh.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

1. Các yếu tố ảnh hưởng đến văn hóa gia đình Việt Nam

Qua nhiều thời kỳ phát triển của đất nước, cấu trúc và quan hệ trong gia đình Việt Nam đã có nhiều những thay đổi nhưng giá trị truyền thống quý báu của gia đình Việt Nam, như: lòng yêu nước, yêu quê hương, yêu thương đùm bọc lẫn nhau, thủy chung, hiếu nghĩa, hiếu học, cần cù, sáng tạo trong lao động, bất khuất kiên cường vượt qua mọi khó khăn, thử thách... vẫn được giữ gìn, vun đắp và phát huy trong suốt quá trình lịch sử dựng nước và giữ nước. Gia đình trở thành một trong những yếu tố quan trọng quyết định sự thành công của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và xây dựng chủ nghĩa xã hội.

Trên thực tế, trong tiến trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá và hội nhập kinh tế toàn cầu, sự giao lưu mở cửa hội nhập cũng đã đem đến cho gia đình Việt Nam nhiều cơ hội phát triển kinh tế, giao lưu hội nhập với các nền văn hóa tiên tiến văn minh của các nước. Song, bên cạnh mặt tích cực dư luận đã báo động về sự lung lay của nền tảng gia đình trong bối cảnh hội nhập toàn cầu, những tác động tích cực, ảnh hưởng mặt trái của nền kinh tế thị trường cùng sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ thông tin, báo chí, Internet..., đã đặt ra những thách thức mới, ảnh hưởng không ít

đến nền tảng gia đình Việt Nam truyền thống như:

– *Sự xuống cấp của một số giá trị văn hóa gia đình*: Trong khi đời sống vật chất, tinh thần của nhân dân ngày càng thì đạo đức gia đình có biểu hiện xuống cấp, các giá trị văn hóa gia đình đang bị đảo lộn, nếp sống gia đình truyền thống có nguy cơ mai một trong khi đó giá trị văn hóa mới của gia đình hiện đại chưa đủ mạnh để khẳng định trong đời sống xã hội hiện đại nên các thế hệ thành viên trong gia đình dễ bị tổn thương, chia cắt: một số người già sống cô đơn thiếu vắng sự chăm sóc chu đáo của con cháu và người thân; xuất hiện tình trạng trẻ em lang thang cơ nhỡ tự kiếm sống nên dễ sa ngã vào tệ nạn xã hội, tình trạng bạo lực trong gia đình, tình trạng ly hôn ngày càng tăng tạo nên những xung đột mạnh trong đạo đức vợ chồng, khiến cho con cái sau khi bỏ mẹ ly hôn đã không được giáo dục đạo đức một cách lành mạnh, trẻ dễ bị gây nên những hành vi rối nhiễu, trầm cảm, thậm chí can phạm, xu hướng trẻ vị thành niên phạm tội tăng cao...

– *Sự thay đổi về đạo đức, lối sống cũng đang diễn ra mạnh mẽ*: Đề thỏa mãn nhu cầu vật chất ngày càng tăng, các thành viên trong gia đình tham gia vào hoạt động kiếm kinh tế, có thể hy sinh các nhu cầu bình thường trong cuộc sống làm giảm sút tình cảm, ảnh hưởng đến sự gắn bó thân mật của các thành viên trong gia đình. Mặt khác, hệ thống giá trị xã hội thay đổi, định hướng giá trị trong từng con người cũng thay đổi, hiện tượng rạn nứt tình cảm giữa các thành viên trong gia đình tăng lên, sự gắn bó với nhau giữa các thành viên trong gia đình trở lên lỏng lẻo hơn: Bên cạnh những gia đình vẫn giữ được lòng hiếu thảo, vượt lên khó khăn, sống có hoài bão đã xuất hiện lối sống thực dụng, phóng đãng, xem nhẹ hoặc không cần biết đến lòng hiếu thuận, lễ nghĩa gia đình, thiếu trách nhiệm với gia đình và cộng đồng, sống lạnh lùng và xa lánh những người đang phải đối mặt với cuộc sống nghèo khó.

– *Các giá trị bền vững đang dần biến đổi*: Sự phát triển của nền kinh tế thị trường tác động đến gia đình và xã hội đan xen sự đa dạng cả mặt tích cực và tiêu cực. Vai trò “Lá chắn gia đình” trong việc phòng chống các tệ nạn xã hội chưa phát huy tích cực, đồng bộ, khiến cho gia đình bị tấn công từ nhiều phía, dẫn đến nguy cơ gia đình bị tan vỡ, khủng hoảng và tổn thương: xuất hiện tình trạng ly hôn, tệ mại dâm ma tuý đang xâm nhập phá vỡ hạnh phúc gia đình. Số liệu của Tổng cục thống kê chỉ ra, năm 2023 có 680.049 vụ kết hôn nhưng

có 32.060 vụ ly hôn; năm 2022 có hơn 29.010 vụ ly hôn; năm 2021 có 22.132 vụ ly hôn. Trước đây, hôn nhân được coi là một cam kết lâu dài, thì ngày nay, nhiều người trẻ coi hôn nhân một sự lựa chọn. Nếu kết hôn được thì cũng có thể ly hôn được mà không cần nhắc quá nhiều về những hệ quả xã hội hay gia đình.

– *Xu hướng sống độc lập*: Các gia đình trẻ (gia đình hạt nhân) chiếm số lượng lớn đang có xu hướng sống độc lập, đề cao hạnh phúc cá nhân, quan hệ khép kín dẫn đến mối quan hệ tình cảm giữa các thế hệ trong gia đình bị rạn nứt, lỏng lẻo....

Trước những khó khăn, thách thức đang làm biến đổi những giá trị văn hóa tốt đẹp của gia đình, cần phải có những biện pháp khơi dậy lòng yêu nước, yêu quê hương, yêu thương đùm bọc lẫn nhau, thủy chung, hiếu nghĩa, hiếu học, cần cù sáng tạo trong lao động, bất khuất, kiên cường vượt qua khó khăn, thử thách đã được gia đình truyền thống Việt Nam giữ gìn, vun đắp và phát huy trong suốt quá trình lịch sử dựng nước và giữ nước. Xây dựng gia đình văn hóa là phải kế thừa và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống tốt đẹp của gia đình Việt Nam; đồng thời tiếp thu, bổ sung những giá trị tiên tiến của gia đình hiện đại để phù hợp với sự vận động phát triển tất yếu của xã hội. Tất cả nhằm hướng tới thực hiện mục tiêu làm cho gia đình thực sự là tế bào lành mạnh của xã hội, là tổ ấm của mỗi người.

2. Giải pháp gìn giữ và phát huy văn hóa gia đình Việt Nam

Quá trình thực hiện công nghiệp hóa, hiện đại hóa, đô thị hoá mạnh mẽ hiện nay, việc định hướng cho việc xây dựng nếp sống tốt đẹp của cá nhân, gia đình, xã hội phải vừa mang tính truyền thống, vừa mang tính hiện đại. Sự kết hợp giữa gia đình, nhà trường với xã hội trong giáo dục đạo Hiếu cho thế hệ trẻ hôm nay, từ những lời dạy bảo yêu thương: “*Công cha như núi Thái Sơn/ Nghĩa mẹ như nước trong nguồn chảy ra*”, cho đến những bài học làm người và cách ứng xử: “*kính trên, nhường dưới*”, “*chị ngã, em nâng*”, “*môi hở, răng lạnh*”, “*lá lành đùm lá rách*”, “*bầu ơi thương lấy bí cùng*”..... phải được thực hiện thường xuyên, đồng bộ, có kiểm tra đánh giá và tổng kết rút kinh nghiệm. Các biện pháp giáo dục đạo Hiếu cũng phải phong phú, đa dạng, phù hợp với các đối tượng, có hiệu quả đối với thế hệ trẻ chính là thiết thực góp phần gìn giữ và phát huy giá trị văn hóa đạo đức gia đình truyền thống

trong tiến trình hội nhập và phát triển bền vững của đất nước ta hiện nay. Do đó, xây dựng văn hóa gia đình trong phát triển bền vững cần tập trung vào một số nội dung sau:

Thứ nhất: Tiếp tục thực hiện Nghị quyết Trung ương 5 (khoá VIII) và kết luận Hội nghị Trung ương 10 (khoá IX) về Xây dựng và phát triển nền văn hoá Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc theo định hướng: “*Xây dựng con người Việt Nam trong giai đoạn Cách mạng mới với những phẩm chất tốt đẹp... Gìn giữ và phát huy những đạo lý tốt đẹp của gia đình Việt Nam, coi trọng xây dựng Gia đình văn hoá*” và Nghị quyết Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ X: “*Phát huy những giá trị truyền thống tốt đẹp của gia đình Việt Nam, thích ứng với những đòi hỏi của quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa. Xây dựng gia đình ấm no, bình đẳng, tiến bộ, hạnh phúc, thực sự là tổ ấm của mỗi người, là tế bào lành mạnh của xã hội, là môi trường quan trọng hình thành, nuôi dưỡng và giáo dục nhân cách con người, bảo tồn và phát huy văn hóa truyền thống tốt đẹp, tạo nguồn nhân lực phục vụ sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc*”.

Thứ hai: Thực hiện mục tiêu chung của chiến lược xây dựng gia đình Việt Nam “*Từng bước ổn định, củng cố và xây dựng gia đình ít con, no ấm, tiến bộ, bình đẳng, hạnh phúc*”. Đây mạnh xây dựng mô hình gia đình Việt Nam hiện đại trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, tiếp tục kế thừa và phát huy các giá trị văn hóa tốt đẹp của gia đình truyền thống được cha ông ta bảo lưu, trao truyền tiếp nối từ thế hệ này sang thế hệ khác. Từ đó, nêu cao trách nhiệm của mỗi gia đình trong việc xây dựng và bồi dưỡng nhân cách cho mỗi thành viên trong gia đình, làm cho gia đình thực sự là tổ ấm của mỗi người và là tế bào lành mạnh của xã hội.

Thứ ba: Cần phải thống nhất nhận thức “*Xây dựng gia đình Việt Nam no ấm, tiến bộ, hạnh phúc, thực sự là tổ ấm của mỗi người, là tế bào lành mạnh của xã hội, là nguồn lực quan trọng để phát triển kinh tế xã hội*”. Hạnh phúc gia đình phải được bảo trợ bởi hệ thống luật pháp và các văn bản liên quan dưới luật. Tiếp tục thực hiện các nội dung của chiến lược phát triển gia đình Việt Nam đến năm 2030. Hoàn thiện và thực hiện nội dung các văn bản quy phạm pháp luật liên quan đến gia đình và công tác gia đình như: Luật hôn nhân và gia đình, Luật Phòng chống bạo lực gia đình, Luật bình đẳng giới, Luật Người cao tuổi...

Nâng cao năng lực của cơ quan quản lý nhà nước về gia đình từ Trung ương đến các tỉnh/thành phố trên địa bàn cả nước. Đưa nội dung công tác gia đình vào Nghị quyết của Cấp uỷ, kế hoạch công tác hàng năm của cơ quan, đơn vị để triển khai thực hiện.

III. KẾT LUẬN

Gia đình là môi trường quan trọng trong việc giáo dục nếp sống, lối sống và góp phần hình thành nhân cách cho mỗi thành viên trong gia đình. Chú trọng đẩy mạnh công tác tuyên truyền giáo dục gia đình, giáo dục về vị trí, vai trò và tầm quan trọng của của gia đình và công tác gia đình. Đa dạng hoá công tác tuyên truyền về gia đình, lấy xây dựng tư tưởng, đạo đức, lối sống, nếp sống văn hóa gia đình là yếu tố nền tảng kết hợp giáo dục pháp luật, cung cấp kiến thức và kỹ năng sống trong gia đình. Lấy giá trị truyền thống gia đình Việt Nam “gia phong, gia lễ, gia đạo, gia hiếu” làm nền tảng để duy trì xây dựng văn hóa gia đình với những chuẩn mực nhân văn. Giá trị văn hóa gia đình của gia đình truyền thống phải trở thành chuẩn mực cơ bản, là “linh hồn” của gia đình trong xã hội hiện đại và phát triển.

Tiếp tục duy trì và phát triển phong trào xây dựng gia đình văn hóa, đề cao xây dựng văn hóa gia đình và tiêu chí gia đình hạnh phúc. Duy trì chế độ khen thưởng, tôn vinh kịp thời, định kỳ tổ chức tuyên dương, nhân rộng các điển hình tiêu

biểu xuất sắc trên diện rộng làm nòng cốt cho mọi nơi noi theo. Phong trào xây dựng gia đình văn hóa là tinh hoa của nền văn hóa mới; môi trường giáo dục hiệu quả trong xây dựng con người mới; pháo đài vững chắc phòng chống các loại tệ nạn xã hội. Gia đình và giá trị văn hóa của thời đại mới cần được tôn vinh, tuyên truyền, quảng bá sâu rộng. Phải có kế hoạch để phòng chống lại các tiêu cực xã hội xâm lấn vào gia đình làm suy giảm giá trị văn hóa gia đình Việt Nam. Hướng dẫn thi hành cụ thể, ngăn chặn có hiệu quả và đấu tranh mạnh mẽ với các tiêu cực, hủ tục, tệ nạn đang diễn ra đối với gia đình Việt Nam.

Đặt mục tiêu xây dựng văn hóa gia đình là kết hợp giữa xây dựng giá trị văn hóa gia đình truyền thống với gia đình hiện đại, phù hợp và đáp ứng với yêu cầu của sự phát triển với các tiêu chí cơ bản: ấm no, bình đẳng, hạnh phúc, tiến bộ. Đồng thời, gia đình Việt Nam phải là một pháo đài chống lại sự xâm lăng văn hóa. Muốn giải quyết tốt vấn đề truyền thống và hiện đại trong mối quan hệ gia đình, để có những gia đình ấm no, hạnh phúc, tiến bộ ngoài sự nỗ lực tự thân của mỗi gia đình, rất cần có sự hỗ trợ đầu tư và bảo vệ tối đa của Nhà nước, pháp luật. Có như vậy, gia đình Việt Nam mới đủ điều kiện phát triển bền vững, văn hóa gia đình Việt Nam sẽ là bộ phận quan trọng cấu thành văn hóa dân tộc, làm nền tảng để xã hội phát triển bền vững.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Văn hoá – Thông tin, Cục Văn hoá Thông tin cơ sở (1997), *Xây dựng gia đình văn hoá trong sự nghiệp đổi mới*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam (1998), *Văn kiện Hội nghị lần thứ năm Ban chấp hành Trung ương, khoá VIII*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam (2005), *Văn kiện Đại hội Đảng thời kỳ đổi mới (Đại hội VI, VII, VIII, IX)*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
4. Đảng Cộng sản Việt Nam (2006), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.